

Verlag Duurzaam Ontbijt 31 mei 2024 (in Loft, Pomonaplein, Vruchtenbuurt)

Teun Gautier en Floor de Ruiter laten schijnen hun licht schijnen op communities, oftewel gemeenschappen van bewoners: over welke rol gemeenschappen van bewoners hebben bij de duurzaamheidsuitdagingen van deze tijd, hoe zij samenwerken aan de duurzame agenda, met elkaar in de wijk of stad, en met anderen zoals gemeente, netbeheerder, of andere partners. Teun en Floor nemen de praktijk mee in hun bevlogen verhalen; ze benadrukken dat het samen-doen de sleutel is.

Teun Gautier

Teun schreef samen met Floor Ziegler het boek: Wereld van gemeenschappen; een boek vol anekdoten, mooie voorbeelden en tips; we kunnen en moeten het gewoon gaan doen!

Het verhaal van Floor begint in het Noorderpark Amsterdam. Floor is geboren in Australië maar verhuisde naar Amsterdam-Noord. Het park zou verbouwd worden in opdracht van de gemeente, met verzoek van de projectleider: breng het park tot leven.

Paviljoen in Noorderpark “kocht” Floor voor 1 euro; ze ging concertjes organiseren, maar zonder overleg met de bewoners. Dat ging niet goed: de bewoners waren boos; het was hún park, een hondenuitlaatplek, geen plek voor gentrificatie, volgens hen. Floor ging met de bewoners praten: wat zouden zij dan willen? Ze ging programmeren vanuit wat er was. Mensen werden aangesproken op hun drijfveren, zowel de liefhebbers van honden als mensen die breien. Hun wensen werden samengebracht via een hondenmodeshow: leuk voor de hondeigenaren en de breigroep! Vervolgens werd de programmering stap voor stap uitgebreid met bewoners en professionele kunstenaars.

Niemand werd weggestuurd uit het park. Alcoholisten die schuilden onder het paviljoen kregen bier aan het eind van de dag als zij het park bewaakten. Ze plaatsten fietsnietjes en beheerden de Noorderparkbar. Via crowdfunding werden Marktplaats-materialen bekostigd. Het hoofdvergunningen van de gemeente gaf in eerste instantie geen vergunning, maar door contact en uitleg werd het beleid aangepast: ze mochten het paviljoen en de bar bouwen, en kregen daarna de vergunning.

De opening van het park met wethouders op verschillende domeinen en vergunningen was ingewikkeld; veel ambtelijk gedoe, terwijl de buurt integraal georganiseerd was; voedsel, jong, groen, cultuur kwam samen in het park. Een parapluvergunning bood ruimte: als projectleider Floor het goed vond, mocht het gerealiseerd worden in het park.

Een ander mooi voorbeeld biedt het dorp Reduzum, in Friesland: daar werken 12 commissies op diverse onderwerpen samen aan het dorpsbelang.

Een belangrijke les: “overal waar je de bus uitstapt kun je altijd vragen: wie zijn de sleutelfiguren in de wijk/gemeenschap? Wie moet ik spreken?”

- ➔ Sleutelfiguren zijn heel versnipperd over buurten/wijken.
- ➔ Zijn lieve en genereuze mensen.
- ➔ Ze lijken op waterduppels op een raam: heel veel, maar (vaak nog) niet samen.

Laten we hen stadsmakers noemen (in stad of dorp), en hen via een coöperatie tot meer onderlinge samenwerking brengen. Op landelijk niveau lukt dat niet, maar lokaal wel: in vele plaatsen zijn inmiddels appgroepen gestart. **Om deel te nemen aan de Haagse app-groep:** <https://chat.whatsapp.com/lbU5FPaHgdwFZ91yLTRVRw>

Bewonersinitiatieven zijn versnipperd en heel lief, ook in ogen van 'het systeem'. Maar zo wordt hun (gezamenlijke) kracht onderschat.

't Energijhuis in Friesland als voorbeeld: het hele dorp is van het gas af dankzij de opbrengst van een collectieve zoncoöperatie, een miljoenenbedrijf gebouwd door het dorp; wat overheid niet van de grond kreeg, lukte de gemeenschap wel.

Andere voorbeelden: Austerlitz Zorg in Utrecht, waar oud en jong samenleven als zorgzame gemeenschap; Park Elisabeth Groen in Amersfoort: braakliggend terrein omgebouwd tot park.

Vrijwilligers dragen omgerekend jaarlijks 35 miljard bij aan de Nederlandse economie, meer dan de landbouwsector.

Het gaat om de driehoek: Publiek - Civiel/collectief - Privaat. Deze driehoek moet in balans zijn. Collectief/civiel zijn wij als bewonersinitiatieven. Als wij onze rol, onze toegevoegde waarde, waar willen maken om maatschappelijke problemen op te lossen, dan zullen wij in onze kracht moeten komen en serieus genomen worden.

Publiek-civiele as: als vrijwilligerswerk professioneel gemaakt wordt, haal je een stukje weg uit de gemeenschap, als je niet meer voor je zieke buurvrouw hoeft te zorgen. Je hebt de wensen en het vermogen nodig van de buurt.

Publiek-private as: Blackstone-idee, waarin winstgeoriënteerd bedrijf zorg overneemt.

Bewonersinitiatieven moeten aan het begin van beleid betrokken worden. Het zijn kleine tandwieltjes: ze schakelen heel snel. De gemeente is een groot tandwiel met allerlei verschillende domeinen op 1 schakel: dat past niet op elkaar. Er is een tussentandwiel nodig dat een schakel vormt tussen het grote en de kleine tandwiel(en). [zie slide Teun]

Trek samen op: coalitievorming. Samenwerken op basis van gelijkwaardigheid. De gemeente heeft de gemeenschappen nodig. Begin met wat er al is, wat een bewonersinitiatief nodig heeft. Geef dat.

Gemeenschappen hebben 3 dingen nodig: een thema, aanjagers, en een plek. Dit komt samen in het (landelijke) Huis van Actief Burgerschap, in de bibliotheek van Utrecht; dit moet lokaal ook gebeuren. Zie ook het Programma Samen en de afsluitende tips/slides van Teun voor bewoners, ambtenaren en fondsen.

Floor de Ruiter

Floor belicht een ander aspect van het verhaal: de samenwerking tussen bewonersinitiatieven en overheid. Hij laveert tussen de wereld van bewonersinitiatieven en overheden. Hoe gaat het verhaal van Teun nou in de praktijk? Wat gaat goed en wat gaat mis?

Anekdote bloemenkwekers: eerst halfuur kankeren op wat er mis gaat; daarna met 4000 man met lege sheets in groepjes hele coöperatie opnieuw ingericht. Iedereen dacht dat dat niet kon.

Floor kreeg opdracht van provincie Utrecht om met boeren uit westen van provincie te gaan praten: “want dan kan jij ons plan er doorheen douwen”. Nee: blanco beginnen met open agenda. Dat is de frictie. Overheden denken in plannen. En de vraag is telkens “passen wij in het plan”? Dat mechanisme moet stoppen en omgedraaid worden. Beginnen met wat er is en beide partijen vragen zich in te leven in wat er is. We hebben elkaar heel veel te bieden.

Het gereedschapskistje van de gemeenteambtenaar is heel beperkt. Als bewonersinitiatief kun je heel veel kennis verzamelen en dingen bedenken. Ambtenaar kan plan maken, subsidiegeven of aanbesteding doen. Maar daarin zit niet: samenwerken met bewonersinitiatieven.

Aanbesteding gaat meestal mis. Qua langetermijnbeleid zijn er bij ambtenaren zorgen: als iedereen verenigd is in een coöperatie, is er geen gereedschap om daar mee te werken. Tot zover het negatieve verhaal.

Het positieve verhaal: bewonersinitiatief kan gesprekken voeren in de wijk. Dat kan een gemeente niet. Gemeente moet de transactie maken: wat heeft een initiatief nodig en wat kunnen wij bieden? **Allebei op tafel leggen wat de partijen elkaar te bieden hebben**: hoe kunnen we daar een goede vorm in vinden? Daar is vaak geen juridische vorm voor. We praten met een aantal gemotiveerde vrijwilligers, maar vertegenwoordigen zij nou de hele wijk? Hoe moet je daar als gemeente mee omgaan? Onderhandelen over wat partijen elkaar te bieden hebben in gelijkwaardige relatie. Daar is aantal spelregels voor nodig:

1. Van twee kanten met een open agenda beginnen: samen de héle wijk betrekken; als de gemeente het initiatief neemt voor een plan, dan voelen bewoners geen eigenaarschap.
2. De goede vraag stellen: wat speelt er eigenlijk hier? Waar lopen we tegen aan? Sluit aan bij wat er bij de bewoners leeft.

Lessen uit energietransitie in 64 proefwijken:

1. Technisch is er geen enkel probleem
 2. Financieel is er geen probleem
 3. Juridisch is het wel oplosbaar
 4. Grote probleem: participatie. Van de 64 proefwijken zijn er 5 succesvol en 59 niet. Wat is het kenmerk van die 5 succesvolle? Waar de gemeente een bewonersinitiatief heeft gefaciliteerd met ruimte, koffie, budget en leidend was wat het initiatief nodig had.
- ➔ Super belangrijk om te sturen op eigenaarschap. Niet sturen op: ben ik geïnformeerd en heb ik het gehoord? Maar eigenaarschap.
 - ➔ Spel van communicatie: hoe krijg je de ruimte vol met de mensen die enthousiast mee doen en zich mede-eigenaar voelen van het initiatief?
 - ➔ Het proces moet de hele tijd totaal transparant zijn. Inclusief tegenslagen en meevallers. Wat gebeurt er met mijn stem? Hoe wordt dat toegepast in het vervolg?
 - ➔ Heb begrip voor de beperkingen die gemeenteambtenaren hebben. Probeer mee te denken/begrijpen en hoe je daar als bewonersinitiatief in mee kan bewegen.

Rollenspel: wat is een constructief gesprek als je het gesprek voert met beide rollen (initiatief vs gemeente)? [gesprekken in groepjes van vier]

Lessen uit de groepjes:

- ➔ Het gaat om de dialoog: betrekken van de hele wijk is de uitdaging. Maar dat is de kans van de initiatieven en dat is de aantrekkingskracht voor de gemeente.
- ➔ Niet over je plan hebben, maar je agenda zo breed maken dat iedereen zich herkent in de wijk. De vraag stellen: wat hebben wij te doen met elkaar in de wijk?
- ➔ Hoe krijg je nou beleidsbepalers en andere partijen bij elkaar? Wie zit met wie aan tafel? We gaan meestal automatisch bij elkaar/bekenden zitten; maar juist door mensen met verschillende belangen bij elkaar laten zitten kom je gezamenlijk tot oplossingen.
- ➔ *Het conflict aan elke tafel organiseren: spreiding verzorgen van de groepen met dezelfde belangen.*

Petra vult aan:

“Grootluisteren”: luisteren is het belangrijkste. Als je heel goed naar elkaar luistert en de juiste vragen stelt, dan kunnen er mooie dingen ontstaan.

Lennart oppert om in Klimaatweek begin november met bewonersinitiatieven en gemeente dit rollenspel te organiseren.

Info van Petra Hiemstra over de bijeenkomst grootluisteren op 17 juni:

De gemeente Den Haag start 17 juni met de Week van het Luisteren. De hele week vinden er allerlei workshops plaats. Op 17 juni verzorgt Petra de Kick-off met een KennisCollege en Workshop Grootluisteren - Als Inner Development Goal en als (ambtelijke) kernkwaliteit van sociale veiligheid en sociale duurzaamheid. De gemeente wil goed naar elkaar luisteren versterken als basis van de Dialoog & als fundament van Den Haag als Stad van Recht en Vrede.

De Kick-off is op maandag 17 juni van 9.30-11.00 uur in de Raadszaal. Toegang is gratis voor gemeenteamttenaren. We hebben gevraagd of ook mensen van buiten toegelaten worden, maar wachten nog op antwoord. Ambtenaren kunnen zich melden bij Catherine Koster of Nikki van Hulst: Catherine.koster@denhaag.nl